

APRENTATGE

SERVEI

I GENT GRAN

Anna Ramis

APRESENTATGE

SERVEI

IGENT GRAN

Índex

Presentació

1. Qui és la “gent gran”?

- 1.1. Persones grans? Jubilats? Avis? ...?
- 1.2. L'aprenentatge servei i les persones grans
- 1.3. Què pot aprendre la gent gran quan participa en projectes d'aprenentatge servei?

2. La gent gran en els projectes d'aprenentatge servei que proposen els infants o joves

- 2.1. Quan posem rostre a la gent gran
- 2.2. Quan la gent gran transmet els seus sabers
- 2.3. Quan ens comprometem compartint

3. Gent gran: aprenentatge al llarg de la vida, acció social i compromís

- 3.1. Els projectes de la gent gran en institucions
- 3.2. Gent gran autogestora de projectes

4. Millorar projectes i crear xarxes intergeneracionals

Autora:

Anna Ramis, membre del Centre Promotor d'Aprenentatge Servei i professora de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna de la Universitat Ramon Llull.

Aquesta Guia ha estat elaborada gràcies a la col·laboració de Quico Mañós, director gerent de ZOTIKOS S.L.

Presentació

La vellesa ja no està tant associada com anys enrere a la decadència ni a la pèrdua de capacitats físiques i cognitives. Com a resultat de l'evolució social, el desenvolupament mèdic, l'estat del benestar etc., l'envelliment s'associa cada cop més a conceptes com autonomia, compromís, saviesa i qualitat de vida. L'augment de l'esperança de vida ha provocat que les persones acabades de jubilar puguin viure aquesta fase de la vida, com un període ple de oportunitats. Això subratlla la importància de les mesures per promoure un envelliment actiu i reduir la dependència en l'edat tardana. L'envelliment socialment actiu també significa la participació social després de la jubilació, de manera que la gent gran va ocupant un lloc clau en la societat. D'una banda, amb l'ajuda que molts avis i àvies ofereixen en la cura de la família i en la participació en el seu sosteniment econòmic, que en temps de crisi ha augmentat, així com en la seva participació en el consum i en l'oci. Per altra banda, com a col·lectiu que gasta, viatja, viu...; que no és un ens passiu, sinó molt actiu. Dur una vida activa i d'aportació familiar, social i ciutadana no només és un guany per a ells, sinó que és una aportació valuosa per a tota la societat.

L'aprenentatge servei és una metodologia educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulats en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo. L'aprenentatge servei permet a aquesta població interaccions socials que incrementen la seva participació, el seu aprenentatge i la seva autoestima. Accions que poden contribuir a mantenir la salut i qualitat de vida.

En aquest text fem una doble lectura de les aportacions de les persones grans a l'aprenentatge servei: com a receptors de les accions dels infants i joves que s'apropen a ells, i com a protagonistes des de les accions que les mateixes persones grans poden fer en servei a la societat.

1

Qui és

la “gent gran”?

- 1.1 Persones grans? Jubilats? Avis? ...?
- 1.2 L’aprenentatge servei també s’adreça a les persones grans
- 1.3 Què pot aprendre la gent gran quan participa en projectes d’aprenentatge servei?

1.1. Persones grans? Jubilats? Avis? ...?

Qui són, i com són, la gent gran? Quines edats tenen? Tots són jubilats? Hi ha molts tipus de persones dins del terme «gent gran». De fet, també n'hi ha de molt joves! Quan diem gent gran, volem dir gent que no està «activa» en el sentit que no fa un treball remunerat o assalariat, i també ens referim a persones que tenen més temps, així com més experiència acumulada. Hi ha persones grans amb ganes, salut i il·lusions i persones amb molts anys i poca salut.

El grup de població que anomenem «gent gran» està constituït per les persones l'edat de les quals està dins d'una forquilla d'anys cada vegada més extensa: des dels prejubilats o jubilats a temps parcial, que no tenen més de 60 anys, fins a les persones que ja estan en centres socio-sanitaris i que potser tenen més minvades algunes de les seves possibilitats, i que sobrepassen els 90 anys.

Estem parlant d'un col·lectiu que és totalment heterogeni, que està integrat per persones de tot tipus, persones madures, amb opinions, creences, arrels, experiències. És un grup humà que està en creixement, que està en expansió. En termes absoluts, cada vegada hi ha més gent gran perquè vivim més anys i tenim millors condicions de salut, i, en termes relatius, perquè és el grup de població que tendeix a ser el més gran, a causa de la progressiva inversió de la piràmide de població: a la majoria de països europeus, el grup poblacional majoritari serà, en pocs anys, el de la gent gran. Cal, doncs, repensar la funció social d'aquest immens grup de població.

Si fins fa uns anys, i abans de la crisi, podíem identificar bona part d'aquest col·lectiu com un grup de persones consumidores, receptores, que vivien per elles mateixes i que rebien les pensions cotitzades i les ajudes de l'estat del benestar per viure (tot i que també hi havia grans bosses de pobresa), ara, en plena crisi, veiem que està integrat per persones que també han de lluitar per les seves pensions i que veuen com el nivell de vida dels seus fills i néts està en perill, o fins i tot com ells són els prestadors d'ajuda.

A més, són persones conscients de les seves capacitats i del capital humà i social que suposen els seus coneixements, experiència i força; que tenen salut i ganes no només de seguir comptant, sinó també ganes i necessitat de decidir, de col·laborar familiarment, socialment, cívicament.

Diguem que cada vegada es va ampliant més i alhora es va difuminant el concepte de treball com a única contribució al bé social, depassant el treball remunerat, per obrir-se al voluntariat, al treball col·laboratiu, a l'emprenedoria social.

Si fins no fa gaire les persones grans eren una font important de solidaritat intergeneracional (un voluntariat informal), ara anem constatant com apareix amb força l'interès per l'emprenedoria social a causa, entre d'altres factors, de:

- La crisi econòmica i l'increment de les necessitats socials: atur, pobresa, desigualtat...
- L'aparició de nous riscos socials (envelliment, dependència...).
- L'aplicació de polítiques d'austeritat, la necessitat de contenció de la despesa i la posada en qüestió de les polítiques socials públiques.
- La fi de les fórmules clàssiques d'intervenció pública i la necessitat de desenvolupar iniciatives més flexibles i àgils, més ben adaptades a les necessitats de les persones i els territoris.
- El redescobriments de l'acció social sense ànim de lucre i de la importància de les xarxes i els vincles comunitaris.

A la nostra societat les persones grans compten tant amb uns serveis assistencials, sanitaris i socials per a quan necessiten ajuda, com amb una oferta d'activitats per mantenir-se actius força àmplia. Tanmateix quan es fa una mirada analítica sobre el tipus d'activitats que s'ofereixen a la gent gran veiem que la majoria són lúdiques o d'entreteniment, relacionades amb la cultura i l'art: la creació artística i cultural i el consum de béns culturals; o relacionades amb l'esport i el manteniment físic i de la salut.

Així mateix veiem que aquesta oferta és molt desigual segons el territori: en els entorns rurals és molt menor que en els urbans on, en canvi, hi ha més espais d'ajuda mútua o entre iguals. I també ens adonem que la majoria d'ofertes són tancades, proposades per les entitats o organitzacions que les promouen. En general, les persones grans poc hi tenen a dir o a aportar.

Sembla que la societat, que tant necessita de l'aportació de tots i cada un dels ciutadans, i que té en la gent gran (els jubilats) un grup creixent de població que serà decisiu políticament i econòmicament, comença a adonar-se que aquestes mateixes persones grans han de ser considerades com a membres actius de la societat, que poden seguir aportant-hi valor, i no pas només com a receptores de serveis.

1.2. L'aprenentatge servei i les persones grans

L'aprenentatge servei és un procés educatiu i al mateix temps d'intervenció en l'entorn (o medi natural, social, convivencial, etc.) que uneix en un mateix projecte els aprenentatges necessaris o derivats de la intervenció sobre la realitat-entorn amb les pràctiques, les accions o el treball dut a terme en aquesta realitat. El nexa entre aprenentatge i servei sol venir a partir de la reflexió que emmarca tot el procés.

A QUI INCLOUEN ELS PROJECTES D'APRENENTATGE SERVEI AMB LA GENT GRAN I/O PER A LA GENT GRAN?

Inclouen totes les persones grans, com a individus que actuen per interessos particulars o socials: treballadors jubilats, avis que dediquen el seu temps i energia a altres persones de la seva col·lectivitat o societat, persones que poden arribar a esdevenir líders perquè, alliberats d'hores de feina, poden dedicar el seu temps i les seves energies a promoure, motivar, conduir i liderar grups, projectes... vinculats amb passions, aficions, dèries o necessitats que potser ja tenien o que han copsat en jubilar-se.

Inclouen les persones grans que s'agrupen, es coordinen en funció d'un projecte i inventen (mitjançant noves formes de pressió, d'inclusió, de respecte a la diversitat, de mobilització col·lectiva...) altres formes de ciutadania cooperativa per a l'atenció mútua o per a la cura de les persones o del medi on viuen; i aleshores és quan l'aprenentatge servei resulta encara més innovador.

L'aprenentatge servei també s'adreça a entitats, col·lectius, institucions i serveis adreçats a la gent gran. Són aquells que l'estat o altres agents de la societat civil posen a l'abast de la gent gran, promouen per a ells o generen per atendre'ls o servir-los.

En tots els casos, les persones o les organitzacions poden esdevenir agents i/o espais d'aprenentatge i transformació a través d'accions solidàries.

Entenem que l'aprenentatge servei s'adreça de forma directa a les persones grans perquè ells fan serveis útils al seu entorn, perquè segueixen aprenent al llarg de la vida i perquè entenem, com John Dewey,¹ que l'educació no és una preparació per a la vida, és la vida mateixa.

---

1. DEWEY, John. *Democracia y escuela*. Madrid: Editorial Popular, 2009.

En aquest text presentem dues perspectives bàsiques sobre com incorporar l'aprenentatge servei a les institucions, entitats o grups de persones grans:

Aportant coneixements i sabers a projectes d'infants, adults o joves, o acollint els seus serveis. D'aquesta manera les persones grans actuen com a actors socialment responsables de la formació de les noves generacions i col·laborant a forjar el seu perfil com a ciutadans.

Intervinent en el seu entorn fent serveis a la societat o mobilitzant-la en favor d'una causa comuna. Com a ciutadans sensibles, crítics, innovadors, actors socialment potents. I que, a la vegada, aprenen de l'experiència.

Les dues propostes són bones propostes. En ambdues hi ha guany tant per la gent gran com per als *partenaires*: els infants i joves en el primer cas o una part de la societat, en l'altre. En tots dos casos, les persones grans mobilitzen sabers i coneixements, els comparteixen i els fan créixer; i en els dos casos, també, hi ha una acció en favor dels altres. La diferència fonamental entre un i l'altre model està en qui pren la iniciativa: els més joves, demanant ajuda o espai on implicar-se en el servei; o la gent gran, mobilitzant-se per intervenir, fer o servir en una causa o demanda d'origen social, ecològic, polític, etc.

Fins ara la primera perspectiva, la d'incorporar les persones grans com a subjectes a qui s'adreça el servei, és la més habitual, però cada vegada hi ha més experiències on les persones grans articulen projectes de servei a la comunitat en els qual ells són protagonistes i, per tant, «aprenents».

Cada projecte d'**aprenentatge servei** és nou, en el sentit que respon a les necessitats concretes d'un moment donat, implica creativitat i l'assumpció d'un cert risc, i això sempre és emocionant! I precisament perquè emociona, perquè és nou, perquè modifica les condicions d'un entorn escollit és font d'aprenentatge.

El servei reforça la sensació de fer ús de la pròpia llibertat en favor dels altres. I en la mesura que dona resposta a un repte social (de la natura, cultural, sanitari...) fa sentir que hom pot modificar algunes condicions del sistema sobre el qual s'actua, i pot experimentar la satisfacció de la feina feta.

Tot i que, sovint, en els projectes d'aprenentatge servei la línia entre els qui aprenen, reben o fan servei sovint és molt difusa. Hom no pot afirmar que un grup d'avis malalts ingressats en una residència que reben una coral escolar no puguin aprendre res dels escolars i de l'experiència. Encara que les persones grans rebin un servei, ells proporcionen l'oportunitat d'aprenentatge als altres.

1.3. Què pot aprendre la gent gran quan participa en projectes d'aprenentatge servei?

En qualsevol edat és possible aprendre, i seguir-se educant, fent emergir allò que hom porta a dins i que no havia aparegut abans perquè o no n'hi havia necessitat o no s'havien donat les condicions.

Les diverses teories sobre l'aprenentatge ens diuen que per aprendre cal estar motivat. Hom sap que hi ha vincles potents entre les experiències emocionals i els aprenentatges. Les persones ens interessem per les coses, pels projectes o per les altres persones quan creiem que fer-ho és rellevant, quan li donem un significat, quan la nostra implicació obre una transformació, quan nosaltres hi tenim quelcom significatiu a fer. (Diguem que la rellevància està en l'objecte, en el projecte o l'acció a emprendre.) Alhora, l'interès pot venir per l'atractiu que l'acció o l'aprenentatge exerceixen sobre els individus o per la sensibilitat personal de cadascú a certs temes, situacions, persones... Aquí, la dimensió subjectiva de cada persona fa que hi hagi diferents sensibilitats vers una mateixa cosa.

L'aprenentatge servei és una experiència real, no és un «com si» (que en alguns ambients d'atenció a la gent gran resulta «fàcil» simular) que pot connectar amb els interessos de les persones grans de diverses maneres, segons com sigui captada la rellevància de l'acció a fer i com sigui viscuda la sensibilitat de cada persona per fer-la. Fer aprenentatge servei és una experiència de servei que permet («obliga a») posar-se en contacte amb «els altres», diferents de «nosaltres». Fer aprenentatge servei és una experiència d'aprenentatge perquè, precisament, et permet anar més enllà d'on creies que hi havia els teus límits.

Els aprenentatges que s'adquireixen en els projectes d'aprenentatge servei poden ser: nous coneixements, millora en les competències per a l'acció, desenvolupament del pensament crític, actituds, habilitats, valors i hàbits... directament relacionats amb el servei que es fa o bé derivats del fet de tirar endavant un projecte grupal i de fer-ho amb dimensió de servei a la comunitat.

Un exemple de foment de l'aprenentatge entre la gent gran és l'anomenada [Universitat de l'Experiència](#), una iniciativa de la Universitat de Barcelona adreçada a la gent de més de 55 anys que vol adquirir coneixements universitaris diversos.

El que acostuma a passar és que els aprenentatges que es fan són poc conscients, poc sistemàtics o, almenys, no prioritaris. Però, per comprovar que realment s'ha après, només fa falta preguntar-ho a les persones que han viscut una experiència associativa. Freqüentment, el temps transcorregut fa emergir a un nivell conscient allò que, mentre es vivia, restava ocult.

Per això l'aprenentatge que es fa en els projectes d'aprenentatge servei és vivencial, significatiu o «profund»; Ken Bain diu d'aquest aprenentatge que «canvia la manera de pensar, sentir i actuar»².

Independentment del que s'aprèn en concret en cada projecte d'aprenentatge servei, i que són els aprenentatges vinculats a la temàtica, el lloc o l'àmbit en el qual es duu a terme l'acció transformadora (projectes ecològics, d'ajuda social, d'àmbit cultural, sanitari, lingüístic...), tot projecte d'aprenentatge servei facilita aprenentatges a l'entorn de:

- El desenvolupament de la mirada sensible o crítica vers l'entorn proper.
- La participació col·lectiva i organitzada.
- La capacitat individual i grupal de revisar, calibrar, avaluar, redimensionar... l'acció, les necessitats, les respostes...
- La convivència, gestió i treball amb iguals i amb persones d'edats diverses, amb interessos diversos i competències distintes...

IMPACTES POSITIUS DE L'APRENTATGE SERVEI EN LES PERSONES GRANS

Els impactes positius de l'aprenentatge servei en les persones grans es presenten en la persona individualment, tant a nivell de salut mental com de capacitats relacionals, d'aprenentatge continuat, de valors i de benestar amb si mateix.

Sembla que la gent gran sana que es compromet en activitats cognitivament estimulants (un estil de vida actiu, activitats noves i intel·lectualment desafiadors) mantenen una capacitat verbal i de memòria més gran que les persones menys compromeses.

Així doncs, la participació social és un dels factors crucials que contribueixen a mantenir la salut i a promoure la qualitat de vida. Tenir una xarxa social molt limitada augmenta considerablement el risc de demència i, al contrari, tenir una

---

2. Revista del Centre d'Estudis Jordi Pujol, núm. 12, 2010, pàgs. 138-146.

xarxa social àmplia sembla que protegeix contra aquest mateix risc. Els beneficis de mantenir relacions i vincles familiars i socials, així com de ser socialment actiu, contribueixen, sens dubte, a envellir amb èxit.

Participar en activitats com els projectes d'aprenentatge servei, a més d'oferir l'oportunitat d'aprendre coses noves facilita la interacció amb persones que comparteixen els mateixos interessos i, probablement, també les mateixes preocupacions, la qual cosa proporciona la possibilitat d'ajudar i de ser ajudat.

La necessitat de sentir-se estimat és inesgotable en el procés de la vida!

L'Encant de Gràcia, una botiga de brocanters, és una iniciativa d'un grup de persones grans o jubilades que dediquen el seu temps, coneixements i energies a una botiga molt peculiar d'antiguitats i objectes de segona mà per obtenir uns beneficis per a tercers (els infants, nens i joves de la Fundació ACIS). Van partir del que ja sabien per experiència, però hi han guanyat noves experiències i han fet més aprenentatges. I s'hi han incorporat persones de totes les edats.

2

La gent gran en els projectes d'aprenentatge servei que proposen els infants o joves

- 2.1 Quan posem rostre a la gent gran
- 2.2 Quan la gent gran transmet els seus sabers
- 2.3 Quan ens comprometem compartint amb la gent gran

2.1. Quan posem rostre a la gent gran

De la gran varietat de projectes d'aprenentatge servei que es fan en les institucions educatives (escoles, centres de lleure, etc.), una bona part tenen com a *partenaires* les persones grans, ja sigui a nivell personal o institucional. Fer un servei a les persones grans, o comptar-hi, és, doncs, una de les pràctiques més habituals per a molts nens i nenes, nois i noies.

En poden ser exemples el d'un grup d'alumnes que per Nadal o en una altra data assenyalada van a un centre on resideixen o es reuneixen persones grans i els fan un concert. O bé el d'un grup d'adolescents o joves que van a una institució de gent gran a ensenyar-los a fer servir algunes aplicacions del telèfon mòbil.

Molt sovint trobem grups de nens o joves que, portats per una mirada sensible vers les persones grans, es plantegen oferir-los un servei. A vegades la motivació és proporcionar un moment de benestar o distracció; d'altres és fer-los un servei en algun aspecte de la seva vida, i d'altres pot ser sol·licitar d'ells algunes informacions i coneixements que per als joves són desconeguts i necessaris.

Sovint, la societat actual ha anat allunyant les persones grans més necessitades (per economia, salut o situacions familiars) del centre de la societat. I alhora ha fomentat el creixement d'unes generacions joves a les quals no ha transmès gaire el sentit d'agraïment, històric, polític, social o familiar. Aquesta situació pot ser l'àmbit de partida pel qual uns joves se senten impulsats (per uns tercers: els educadors) a fer un servei a les persones grans, si bé el servei que es deriva d'aquesta

Una classe d'alumnes de Primària preparen el concert de Nadal i, a proposta de la tutora, pensen oferir-lo també a les persones grans que resideixen en un centre molt proper a l'escola. Els alumnes coneixen el centre només per fora. La tutora (que és qui ha fet el contacte amb l'animadora social de la residència) els explica què es trobaran: persones grans en cadires de rodes, o amb alguns handicaps... I també que el Nadal és un temps per practicar la solidaritat, i que les persones grans en aquestes circumstàncies acostumen a sentir-se soles, d'aquí que la cantada de nadesles representarà per a ells una estona de companyia i distracció. La mestra de música els diu que hauran de cantar ben fort, perquè moltes persones grans han perdut oïda.

Un grup d'alumnes de 3r d'ESO, convidats pel seu tutor a fer algun tipus de servei solidari, han pensat ensenyar a les persones grans del casal d'avis de la seva població a fer servir millor les aplicacions del seu mòbil. Després de la primera experiència amb els avis del casal, els nois i noies reflexionen sobre la complexitat de la seva proposta, i veuen que cal replantejar els temps i la forma. Aquí es comença a generar l'autèntic projecte d'aprenentatge servei.

actitud pot quedar-se en la superfície i pot ser massa assistencialista. És dir, de vegades, el punt sobre el qual pivota l'activitat inicial del projecte és més la necessitat del prestador del servei que la de les persones ajudades.

En aquests casos cal acompanyar els nens o joves per fer una anàlisi més acurada, una reflexió sobre la situació de les persones grans, l'origen o les causes de les seves necessitats, i allunyar-se de tòpics i estereotips, per generar una mirada que sigui desvetlladora d'un autèntic projecte d'aprenentatge servei.

Per això és imprescindible que en els projectes d'aprenentatge servei intergeneracionals es faci una mirada sensible a les persones grans, però alhora crítica amb la societat que a vegades les deixa al marge; afectuosa, però ajustada a les necessitats; motivada per les ganes d'ajudar, però orientada pels professionals que s'hi dediquen i poden ajudar molt bé a fer una identificació de necessitats i orientar un servei responsable i útil.

Els projectes d'aprenentatge servei són una possibilitat d'obrir-se, de conèixer més i millor el col·lectiu de les persones grans (tan diverses!) a qui s'adrecen els serveis, tant per millorar-los ajustant-los a les necessitats reals com transformant-los en denúncia de les situacions que són causa d'aquestes necessitats (la soledat, per exemple).

A través d'una visita per cantar nades o per lliurar-los una rosa per Sant Jordi, els nens o joves poden adonar-se de les necessitats de les persones grans i des d'aquí decidir impulsar projectes d'aprenentatge servei molt motivadors per a ells mateixos i més eficients (afectivament i efectivament) per als grans. No cal dir que la tasca de l'educador serà de vital importància, tot ajudant a nens i joves a plantejar-se preguntes sobre allò que han vist i a qüestionar-se sobre si les situacions dels grans i les respostes de la societat són les que s'ajusten a una determinada visió de la persona, la societat i l'ètica de les relacions. També serà rellevant que l'educador ajudi els nens i joves a defugir els tòpics dels mitjans de comunicació i els prejudicis socials.

Un grup de nois i noies de l'esplai col·laboren amb el banc d'aliments i s'adonen que molts voluntaris són persones grans, jubilats... que hi dediquen molt temps i que tenen molts contactes amb altres persones més grans que viuen soles, i que no poden acudir a buscar els lots d'aliments... Tot reflexionant amb els educadors reformulen el projecte d'aprenentatge servei per al curs següent i preparen una campanya de denúncia de la situació de soledat en què es troben algunes persones grans, alhora que ofereixen el servei de «transport a domicili».

Alguns programes de televisió han volgut capgirar la imatge de les persones grans i han difós una versió «modernitzada» dels avis, a qui els agrada cantar, ballar, etc., però sabem que no tota la gent gran es pot identificar amb aquesta imatge. En aquest sentit, abans d'oferir un concert a un grup de persones grans potser serà millor parlar prèviament amb elles i preguntar-los què els agrada sentir i què no, i potser els joves hauran de canviar de registre i aprendre alguna cançó d'una sar-suela!

Els projectes d'aprenentatge servei de joves amb grans són un mitjà molt potent per trencar estereotips dels uns i dels altres. Les valoracions que uns fan dels altres quan no hi ha un contacte sovintejat gairebé ratllen els tòpics. Però gràcies a la relació que es pot establir en els projectes intergeneracionals els avis valoren més que «els joves no només van a la seva» i els nois i noies entenen que els avis «tenen més d'una manera de veure les coses».

Les visites sovintejades dels alumnes d'una escola a la residència de persones grans de la seva població fa que els nens i nenes no s'estranyin del precari estat de salut d'alguns avis i de les ajudes que necessiten per poder-se moure, respirar millor, etc., i que ho visquin amb tota naturalitat. Aquest fet es comenta a les reunions de pares, que d'entrada tenien grans prevencions «perquè els nens no estiguéssim massa impressionats».

2.2. Quan la gent gran transmet els seus sabers

La segona fórmula més comuna de projectes d'aprenentatge servei amb la gent gran és la que es caracteritza per la demanda de coneixements o d'experiència que els grans tenen per satisfer una necessitat dels nens o joves.

L'exemple, en aquest cas, és el dels alumnes que s'interessen perquè algunes persones grans els expliquin alguns records d'èpoques passades per il·lustrar un projecte que té caràcter històric o social. O bé els demanen que els ensenyin a fer algunes pràctiques en les quals els joves no tenen cap coneixement ni habilitat (fer mitja, cosir, fer cistells, cuinar algunes receptes...).

El servei, tot i que és demanat pels alumnes, pot ser rebut i percebut pels dos col·lectius alhora. Si el projecte està ben contextualitzat, o sigui que té en compte la realitat de les persones, i no és un fet aïllat o tangencial a la dinàmica dels grups (tant de grans com de joves) que hi participen pot anar molt més enllà del que la demanda inicial preveu. És a dir, quan un grup de joves es relaciona amb un grup de grans per sol·licitar-los quelcom, els grans se senten reconeguts, tinguts en compte, valorats, i a partir d'aquí s'obren més possibilitats de col·laboració i nous projectes d'aprenentatge servei.

A tots i totes ens agrada que ens escoltin, que ens tinguin en compte i que ens valorin. Per això els grans, que són els demandats en aquest tipus de projectes d'aprenentatge servei, també reben un benefici important en la interacció: quan ells expliquen quelcom que els joves només podrien llegir en llibres d'història, o els ensenyen a fer certes activitats, reben dels joves la compensació del reconeixement, la consideració que són persones «útils» i «hàbils», de les quals encara es pot esperar molt.

Un institut proposa als seus alumnes «recuperar la memòria d'història recent» de la seva població, entrevistant persones grans i enregistrant uns vídeos. Els alumnes i els professors, conjuntament amb els tècnics de l'Ajuntament, fan una gran feina. A la valoració final es recull l'opinió de les persones grans que hi ha col·laborat: s'han sentit molt honorades i reconegudes, i això les inclina a considerar millor els nois i noies adolescents, més enllà del seu aspecte i de les seves maneres.

Els alumnes de Cicle Mitjà treballen sobre un tema de socials, es preparen una entrevista amb algunes persones grans de la residència amb la qual col·laboren. Les entrevistes (nens-avis) les graven també per a un programa de ràdio, que després les edita en unes tertúlies comentades per educadors, gent gran, professionals de la geriatria... Els avis que hi han participat s'escolten els programes de ràdio a la residència, amb la companyia dels alumnes. Resultat: tots n'estan molt orgullosos! Tot plegat gràcies a la coordinació d'un mestre, d'una educadora social i d'un periodista de la ràdio, que ara programen junts cada curs.

Quan els nens o joves han estat capaços de dissenyar bé la demanda i de dur-la a terme amb prou coneixement de les persones (i de la institució on es troben, en moltes ocasions), i han respectat les seves condicions i necessitats i ritmes..., el servei esdevé quelcom recíproc.

Les persones grans a qui es demana un servei que els joves perceben com a útil i real se senten dignificades i agraïdes. En tots els projectes d'aprenentatge servei cal vetllar perquè les persones grans rebin un tracte digne i dignificant, és dir, que la relació que s'estableixi amb els joves els permeti sentir-se millor, els procuri benestar i satisfacció i faci pujar la seva autoestima. Això, sense cap mena de dubte, és recíproc quan el projecte d'aprenentatge servei s'ha concebut com un projecte relacional més que no pas assistencial.

Els nois i noies adopten amb facilitat sentiments que es corresponen amb tòpics socials sobre les persones grans. D'alguna manera, la consideració que la dignitat de la persona va vinculada a la seva capacitat d'aportar a la societat o de comunicar-se, fa que aparegui el sentiment de «llàstima» pel que ja no són, més que el de valoració i agraïment pel que han estat i pel que encara són. Precisament la relació amb persones grans pot suscitar, o pot demanar, la posada en pràctica d'alguns valors que semblen «caducats» o «difícils», però que són tan necessaris en la societat, com la sensibilitat, la compassió, la tendresa i la paciència.

Els projectes d'aprenentatge servei amb persones grans són magnífiques ocasions per fer aprenentatges en la dimensió ètica i emocional, com:

- Distingir entre la llàstima (que suposa una relació desigual, del qui observa des d'una posició més elevada respecte del que pateix) i la compassió (que té a veure amb l'empatia, el posar-se al costat de l'altre). Parant atenció a l'aparició del sentiment de «tenir llàstima dels grans» els educadors poden anar introduint elements i reflexions que permetin als joves anar-lo transformant en un compromís d'actuar en favor d'unes condicions més dignes de la seva existència, per una vida fàcil, confortable, i perquè tinguin accés a tots els recursos que necessiten..., i sobretot per combatre la soledat.

Un grup d'alumnes de Primària, a través d'un programa municipal, col·laboren amb la Fundació Uszheimer i, tot aprenent sobre l'Alzheimer i a jugar al dòmino, entrevisten les persones d'un centre de dia que pateixen aquesta malaltia per preparar-los un regal molt especial: «una caixa de vida». Ells han aportat un recurs realment valuós a les persones malaltes i, a més, en els processos d'aprenentatge d'aquest projecte la reciprocitat adquireix una importància rellevant i tothom hi guanya alguna cosa. Els infants canvien la seva percepció vers les persones grans i coneixen la realitat quotidiana dels malalts d'Alzheimer. Per altra banda, les persones grans incrementen el seu sentiment de vàlua personal, aprofiten les oportunitats per viure coses noves, troben una via per allunyar-se de l'aïllament i generen una estima renovada per les noves experiències viscudes.

- Fer-se sensible a unes situacions o experiències dels altres (que abans ni s'havien captat), que suposa enfocar la mirada, passar un temps de convivència, deixar-se interpel·lar i permetre's certs canvis de valoració o de punt de vista.
- Regular la pròpia «velocitat sentimental» de les relacions, alentir-se, saber regular les ganes d'intervenció i posposar la satisfacció del desig, tot directament relacionat amb la paciència i la tendresa. Dos valors que poques vegades tenen ocasió de posar en pràctica els joves en el context educatiu.

2.3. Quan ens comprometem compartint

Un dels millors descobriments de l'aprenentatge servei és que servir fa feliç. En els projectes d'aprenentatge servei és realment difícil distingir qui ha rebut o ha donat més. Generalment la realització del servei aporta grans dosis de satisfacció tant als qui el reben com als qui el fan. Aquells qui en tenen l'experiència saben que se senten molt bé pel fet de ser reconeguts, per l'agraïment de la tasca feta, i que hi ha una satisfacció vinculada a les responsabilitats que s'han dut a terme amb un cert (o un alt) grau d'esforç, que és el millor premi o compensació que hom pot esperar. D'aquesta satisfacció i de la necessitat de mantenir els vincles creats a partir d'un projecte d'aprenentatge servei sovint se'n pot acabar derivant un compromís que perduri al llarg del temps.

No hi ha res com compartir amb una o diverses persones temps i experiències per adonar-se de quines són les seves fortaleces i les seves debilitats o necessitats. Per tant, podem dir que si els nens i joves tenen ocasions per anar compartint moments amb els grans, seran més sensibles a les seves necessitats i fortaleces, i les persones grans també podran copsar les potencialitats i les necessitats pròpies dels joves.

Des de fa uns cursos, els alumnes d'un institut de l'Hospitalet anaven tenint contactes amb el centre sociosanitari de la seva zona. En aquest es portava a terme un taller de reminiscència amb voluntaris adults i professionals. La bona entesa amb els educadors ha fet possible que els alumnes cada setmana facin una tasca ben real i impactant al servei de les persones grans que ho necessiten. Els professionals del centre sociosanitari ho valoren molt positivament i ara ja programen junts les noves experiències.

Un centre de Formació Professional de Barcelona es planteja com fer significatius els aprenentatges dels seus alumnes alhora que els educa en valors de servei. Així neix el projecte «Cuidem els nostres avis» en el qual els alumnes d'FP assessoren i ensenyen a persones immigrants que es preparen per ser cuidadores de gent gran, per fer-ho amb tots els coneixements i competències possibles.

Si el vincle entre un col·lectiu i l'altre té un cert grau de compromís, unes accions concretes establertes, uns serveis pactats i uns espais per a la reflexió i la celebració, és fàcil que el compromís perduri i es vagin generant nous espais on compartir noves experiències. Això no vol dir que calgui mantenir les mateixes activitats que vinculin infants i grans. Però sí que és bo que el projecte aportï una relació de continuïtat, d'agermanament entre entitats (escola-residència), i que es tendeixi a fer una programació conjunta. D'aquesta manera, el projecte d'aprenentatge servei pot ser la porta al compromís d'uns i altres. Per exemple: la residència d'avis cedeix un tros de jardí per fer-hi hort, però amb el compromís de l'escola de col·laborar amb els avis a tirar-lo endavant i a fer créixer compromisos comuns vers la societat... i el que recullen ho porten al menjador de Càritas local perquè tinguin hortalisses fresques de franc...; o totes dues entitats, grans i escola, comencen gestions amb l'Ajuntament perquè els cedeixi un espai desocupat per fer més activitats conjuntes...; i implicar-hi l'AMPA...

Quan els nois i noies estan orgullosos (i se senten feliços) de la tasca que han fet amb les persones grans és molt fàcil que vulguin comunicar la seva experiència a d'altres, i que en fer-ho amb il·lusió eixamplin els marges del compromís d'acció, i que hi impliquin altres persones. (Quants centres educatius van començar per una experiència d'aprenentatge servei en un nivell i aquest s'ha anat escampant a d'altres fins a involucrar pràcticament tot el centre!)

Els mateixos docents i/o els professionals que treballen amb els alumnes i amb les persones grans són els transmissors de l'entusiasme pels projectes d'aprenentatge servei a d'altres companys. I les persones grans també en són portaveus i publicistes convençuts quan parlen del molt que els aporta i de com de bé els fa sentir ajudar els infants o col·laborar amb els joves.

3

Gent gran:
aprenentatge
al llarg de la vida,
acció social
i compromís

3.1 Els projectes de la gent gran en institucions

3.2. Gent gran autogestora de projectes

En aquest apartat presentarem la gent gran com a actors en els projectes d'aprenentatge servei des de dues realitats o contextos (no escolars):

- Les persones grans institucionalitzades, és dir, que viuen o se serveixen d'unes institucions sanitàries, socials, assistencials, etc.
- Les persones grans autònomes, que s'agrupen o s'organitzen a voluntat en funció d'un projecte, d'una necessitat, d'una passió o afició...

3.1. Els projectes de la gent gran en institucions

Les institucions que atenen persones grans poden impulsar projectes d'aprenentatge servei amb una metodologia o unes fases com els dels centres educatius. La diferència és que aquí els professionals ajuden, col·laboren, faciliten l'aprenentatge i el servei dels grans (residents, pacients, usuaris...).

Generalment la iniciativa parteix dels professionals (educadors socials, terapeutes ocupacionals, psicòlegs, cuidadors, treballadors socials...) que atenen les persones grans en una institució per facilitar-los una millor qualitat de vida, tot vetllant per les seves necessitats, per la preservació de les seves capacitats i per la seva dignitat. Per tant, són els professionals els que fan amb les persones grans un procés anàleg al que fan els mestres o professors amb els infants o joves en els centres educatius.

El procés o les fases d'un projecte d'aprenentatge servei dut a terme per persones grans d'un casal, d'un centre de dia o d'una residència són pràcticament les mateixes:

- **Diagnòstic-planificació:**
Mesurar el que pot fer la institució. Preveure un servei que els grans poden fer. Proposar o facilitar aprenentatges. Accedir a les institucions educatives o a d'altres (formals o informals). Dissenyar un pla conjunt amb aquestes institucions.
- **Execució:**
Aplicar el pla dissenyat. Prendre registre del procés. Revisar i modificar el que calgui. Ajustar l'execució a la realitat, no a la programació. Informar la institució.

Les persones grans d'una residència de la Fundació Pilares van fer seu el projecte que els treballadors del centre els van proposar: fer-se càrrec de quina és la tasca que fa cada un d'ells a la residència i entendre-la. Així va néixer el projecte «Ponte en su lugar»: cal explicar el projecte perquè s'entengui que és aprenentatge servei.

- **Tancament:**

Millorar el projecte. Celebrar els resultats. Reconèixer i agrair l'ajuda. Multiplicació i generalització del projecte.

COM ES POT FOMENTAR L'APRENTATGE SERVEI DES DELS SERVEIS, ENTITATS I INSTITUCIONS ADREÇADES A LA GENT GRAN?

- Començar pel que és més senzill: pel que ja s'està fent i és fàcilment transformable en un projecte d'aprenentatge servei.
- Posar en marxa estratègies de sensibilització de la mirada i recollir els coneixements, l'experiència, les sensibilitats de les persones grans per generar «vocacions emprenedores d'aprenentatge servei» entre les persones grans.
- Cercar programes de formació i assessorament, entitats o institucions amb experiència (dels qui es pugui rebre ajuda i amb qui es pugui compartir coneixement) que donin la màxima garantia de la viabilitat i l'èxit dels projectes d'aprenentatge servei iniciats.
- Impulsar i no defallir en la generalització, replicabilitat, extensió i ampliació dels projectes reeixits.
- Cercar instruments de finançament específic per a aquests projectes, donant suport a eines innovadores, com per exemple els bons resultats d'impacte social.
- Fomentar un context social receptiu, que doni suport, valori i faci servir aquest tipus d'iniciatives.

QUÈ PODEN FER ELS PROFESSIONALS QUE TREBALLEN EN CENTRES, ENTITATS I INSTITUCIONS AL SERVEI DE LA GENT GRAN PER PROMOURE L'APRENTATGE SERVEI?

- Conèixer i «copiar» projectes d'altres entitats o incorporar-se a projectes del seu entorn que ja estan funcionant.
- Preguntar, escoltar i tenir en compte els interessos reals de la gent gran.
- Ajudar-los a tenir, a no perdre o a adquirir una mirada perifèrica, crítica, compassiva, transformadora.
- Fomentar la participació social i el voluntariat al llarg de tota la vida.
- Entendre les motivacions i els elements o interessos desencadenants específics de cada persona o grup, així com els obstacles i barreres que afecten cada persona gran. No generalitzar.
- Establir programes de suport que tinguin en compte les característiques específiques de cada col·lectiu.
- Facilitar mitjans, enllaços, punts de contacte per fer els projectes d'aprenentatge servei més rellevants, més atractius, més assolibles... més interessants.

Tanmateix, els professionals que treballen al servei de les persones grans han d'exercir un cert autocontrol sobre la seva tasca (de forma anàloga a com ho han de fer els docents amb els alumnes) per no suplir amb la seva tasca eficient l'autonomia de les persones de qui tenen cura. Els professionals que treballen en centres, entitats, institucions amb i per a la gent gran que volen promoure l'aprenentatge servei han d'estar atents per no:

- Posar-se ells per davant dels grans.
- Fer ells les primeres i les darreres fases del projecte (el diagnòstic de necessitats i el tancament i avaluació) i deixar l'execució als grans.
- Oblidar-se dels processos transversals de reflexió, registre i comunicació (que són els que ajuden a fixar aprenentatges i prendre'n consciència!).

3.2. Gent gran autogestora de projectes

Avui en dia, tal com ja hem dit, hi ha moltes persones a partir de certa edat que no tenen un treball remunerat, perquè estan jubilades o es troben sense feina, que disposen de temps, coneixements, habilitats i ganes de fer coses, i que són sensibles a les necessitats del seu entorn. Algunes d'aquestes persones ja es preparen mentalment abans d'acabar el seu període laboral per afrontar la seva jubilació i van fent plans per «omplir» el seu temps, per donar-li un sentit. D'altres es troben de sobte en aquesta situació i se'ls pot fer més o menys fàcil adaptar-s'hi.

El cas és que cada vegada més persones grans, jubilades, s'ofereixen a la societat per aportar uns serveis que són necessaris i que ells amb la seva expertesa i disponibilitat estan a punt per dur a terme. Per fer-ho generalment busquen la complicitat d'altres persones que es trobin en situacions similars o anàlogues a la seva, i formen grups espontàniament, o a partir d'activitats o iniciatives en els quals ja participen. És dir, a partir de la pertinença a uns grups més o menys formals, les persones grans poden organitzar-se per donar resposta a un repte que han detectat, gestionant ells mateixos els processos.

Un dels exemples més comuns és el de les persones grans que tenen una participació més o menys activa en les parròquies o comunitats cristianes, i que, perquè disposen de més temps i estan en un entorn on és fàcil captar necessitats socials, s'organitzen per crear un servei que al mateix temps que dona resposta a una necessitat real, els fa sentir més útils, i els empeny a formar-se, capacitar-se o aprendre noves maneres de fer. Aquests aprenentatges de noves competències només són possibles si la necessitat els empeny, si la urgència de l'ús les fa necessàries. Així, persones grans que no havien fet servir eines informàtiques i telemàtiques, aprenen a utilitzar-les per portar registres, per comunicar-se amb els altres, etc. Persones grans que no havien tingut gaire experiència de treball amb «iguals» (perquè ells en ser els més grans ocupaven un lloc de «prestigi» o jeràrquicament més alt) ara han d'aprendre a tenir una paciència i uns hàbits relacionals diferents.

Un altre exemple és de les persones grans que han estat o són encara militants d'un partit o d'un sindicat (i per tant tenen sensibilitat política i social) però que ara no troben que aquestes estructures «clàssiques» donin resposta a alguns problemes. En alguns casos ha estat per atendre els immigrants que viuen en espais abandonats de la ciutat, o per reivindicar un espai verd tot fent-hi horts, etc.

Quan la societat fa real el concepte de comptar amb tothom, ciutadans de totes les edats i competències, no perd el capital humà que són la gent gran, fa créixer el capital social en comptar amb l'experiència, el temps, la força i la capacitat de seguir aprenent de la gent gran en favor d'una societat més justa.

Aquests projectes, però, tenen un component d'aprenentatge poc conscient, que valdria la pena rescatar, fer evident i valorar. Perquè hi són: tant aprenentatges d'actituds, de valors, de maneres de fer i de procedir, d'estratègies, de concepcions..., com aprenentatges de procediments vinculats a tota mena de camps temàtics, segons com s'orienta el servei.

Participar en grups (dins o no d'entitats o institucions) fa visibles les persones grans a ulls de la ciutadania, possibilitant-los que facin xarxa amb altres àmbits i edats, obrint possibilitats insospitades, donant-los projecció social, cívica, política, solidària..., internacional.

Alguns signes o evidències són:

- Millora la participació i el compromís de les persones grans, augmentant el voluntariat.
- Millora el coneixement mutu dels diferents actors i entitats socials i es creen vincles de comunitat.
- Millora l'eficàcia de les actuacions de cada una de les entitats socials, perquè hi ha un suport mutu que multiplica els bons resultats.
- Millora la comunicació entre els diferents sectors de la població (joves, adults, gent grans, infants), es trenquen tòpics i es faciliten relacions més afectuoses.
- Millora la imatge pública dels actors implicats (la gent gran) en els projectes i de llurs associacions, moviments, institucions o serveis.
- Milloren les bones pràctiques que ja existeixen. D'aquesta manera millora la imatge social dels serveis, institucions i centres que atenen o s'adrecen a les persones grans, en obrir-se més al seu entorn.
- Millora la visibilitat i la consideració social dels treballadors i educadors socials en qualitat de dinamitzadors i difusors dels valors de les institucions i entitats en l'entorn.

Els es consideren de la generació que va lluitar i aconseguir una vida millor per als seus fills. Ara consideren que s'està posant en perill el futur dels seus fills i néts. Orgullosos de la resposta social i de l'empenta de les noves generacions per una democràcia digna, han desenvolupat unes noves estratègies per manifestar-se i han après a fer servir les xarxes socials per donar-hi difusió. Són els «iaioflautes».

Associació d'Amics del Jardí Botànic de Barcelona. L'Associació d'Amics comença el 1990, quan el Jardí Botànic Històric va haver de tancar les portes. L'esforç conjunt d'un grup de persones (força d'ells jubilats) es va unir per donar-hi una solució: recollint signatures, informant de la necessitat de tenir un jardí botànic a la ciutat, sensibilitzant sobre el patrimoni vegetal... Aquest va ser l'origen dels Amics del Jardí. Finalment, el 1999 un antic abocador de Montjuïc es transformava en el nou Jardí Botànic de Barcelona. Des de la seva inauguració, els amics continuen treballant amb la mateixa finalitat: vetllar per la conservació i la divulgació del nostre patrimoni vegetal mediterrani.

Com una pel·lícula feta per gent gran, *El reto*, que reflecteix com la gent gran entén l'envel·liment digne. Un projecte coordinat des de l'Ajuntament de San Fernando de Henares.

4

Millorar projectes

i crear xarxes

intergeneracionals

En molts, si no en la majoria, dels centres educatius del nostre país s'han fet o s'estan portant a terme activitats o projectes més o menys puntuals, més o menys treballats, de contacte i col·laboració entre infants, nens o joves i persones grans.

En alguns casos la col·laboració i el contacte a través d'aquests projectes fa anys que vincula d'una manera o altra un centre educatiu amb una institució de gent gran, de manera que uns i altres ja hi compten.

Darrerament han estat alguns centres o institucions per a la gent gran els qui s'han adreçat als centres educatius (de Formació Professional, Secundària o Primària) presentant-los una proposta de partenariat en un projecte compartit, pensat pels professionals que treballen per a les persones grans.

Cada vegada més persones i grups de gent gran, jubilats, s'ofereixen a la societat per aportar uns serveis que són necessaris i que ells amb la seva expertesa i disponibilitat estan a punt per dur a terme, per exemple la col·laboració de molts jubilats en el projecte LECXIT, d'acompanyament a la lectura.

LECXIT és un programa que té per objectiu incrementar l'èxit educatiu dels infants a través del treball per la millora de la seva comprensió lectora. La clau de LECXIT està en treballar de forma lúdica i amena gràcies al voluntariat i a la implicació de l'entorn dels nens i nenes que participen en el programa.

Tenim molts punts de partida ja coneguts, comptem amb moltes experiències que han donat com a resultat alguns vincles de partenariat ja pactats i força fermes... Per això creiem que podem ser optimistes i animar centres educatius, entitats de lleure, institucions de gent gran... a anar més enllà:

Ara és el moment per revisar, avaluar i corregir els projectes, les experiències i els contactes que ja tenim, per millorar. Comptem amb diverses eines que ens hi poden ajudar, com les guies, *Com millorar els projectes d'aprenentatge servei* i *Rúbrica per a l'autoavaluació i la millora dels projectes d'aprenentatge servei* (disponibles a www.aprenentatgeservei.cat).

D'altra banda, cal afavorir la creació de xarxes intergeneracionals d'aprenentatge servei on més que afavorir que els joves facin uns serveis als grans, o que els grans donin uns coneixements als joves, uns i altres, amb la suma de capacitats i disponibilitats, puguin dur a terme projectes de cura, d'intervenció de denúncia del medi social, del medi natural...

Així afavorirem una societat més inclusiva, més interconnectada, que compta amb tothom i on tothom té un rol a desenvolupar com a ciutadà. Especialment els joves, a qui la societat no considera ciutadans perquè els infants, nens i adolescents no són ciutadans majors d'edat i per tant de ple dret, i els grans, a qui ja no considera població activa i, per tant, sembla com si ja no esperés res més productiu d'ells (només que segueixin consumint).

Entenem que en el futur les relacions de partenariat entre entitats educatives i entitats socials o assistencials o sanitàries amb persones grans ha d'anar més enllà dels acords entre dos agents (un que proporciona serveis i l'altre que ofereix un entorn on adreçar-los), ha d'incloure persones en edat infantil o joves i persones més o menys adultes o grans que estiguin unides per la detecció de necessitats, per la capacitat d'anar més enllà quan se sumen sinergies, en projectes participats conjuntament, coordinadament, per aportar encara més benefici social, per anar més enllà en la vivència dels valors interpersonals.

Entenem que per una banda cal reivindicar amb accions que tots som ciutadans: els més joves (els qui encara no poden votar) i els més grans (els qui ja no són considerats població activa) i, per l'altra, que la realitat ens ofereix situacions cada ve-

Pràcticament totes les persones d'un poble d'una vall de Burgos (inclosos els residents d'un centre de persones grans) van participar en un projecte de l'ajuntament per fer una pel·lícula: *Siempre hay un último tren*, una gran experiència. Un projecte col·laboratiu intergeneracional.

gada més complexes, i on la trobada entre ciutadans diversos fa possible un abordatge més complet, més realista i alhora més creatiu dels problemes i situacions.

D'altra banda, una societat democràtica, on els ciutadans es fan càrrec responsablement (no delegadament) de la política, entesa com la gestió d'allò que és públic (en tant que pertanyent a la comunitat) les xarxes consolidades, ben travades (no accidentals o puntuals), cada vegada són més comunes i reconegudes com a capital social necessari i gairebé imprescindible, tant per la seva capacitat inclusiva com per la capacitat dialògica de dotar-se d'una ètica i d'una gestió que, a escala humana, no només atengui els problemes col·lectius sinó que també prevegi la seva aparició i actuï proactivament.

Perquè aquest teixit o xarxa intergeneracional sigui possible cal tendir cap a la desproctolització de les relacions entre les entitats que potser van fer néixer les primeres relacions de partenariat i buscar els espais de trobada personal, de diàleg obert per valorar el procés viscut, la tasca feta, però també per mirar junts (infants o joves i grans) vers altres direccions i des d'altres angles, amb renovat esperit crític. No fos cas que les institucions que han establert una bona col·laboració es tanquin entre elles i perdin de vista la societat on estan. Per tant, caldrà ajudar a superar la mirada dels joves vers els grans o dels jubilats vers la infància, per generar grups, equips i accions que incloguin als uns i als altres mirant una realitat concreta; per tal que entre tots, i comptant amb el partenariat d'altres entitats, associacions, institucions..., puguem dissenyar, intervenir, transformar, millorar un entorn, per exemple rehabilitant un solar dins de la ciutat, tot fent-hi horts urbans, zones de jocs per als menuts i per als grans, serveis adaptats... O fent aprenentatge servei en família, amb els pares, els fills i els avis aprenent junts i mobilitzats per una causa comuna de tipus cultural o ecològic...

Estem segurs que la mirada intergeneracional és molt més potent que la suma dels joves amb els grans, produeix una mirada més sensible, més «des del marge», més inclusiva, que pot obrir-se a noves realitats, que pot permetre fer realitat la màxima del treball local amb visió global!

Entenem que les xarxes intergeneracionals poden ser noves maneres de participació social, ecològica, cultural que uneixin potencialitats, sensibilitats i capacitats diverses per afrontar problemes i generar respostes a demandes cada vegada més complexes, i a voltes de solució molt més senzilla: a escala humana!

Com que l'aprenentatge servei és un projecte integral d'educació per a la ciutadania enforteix la comunitat perquè fomenta el capital social de la comunitat, és a dir: dona vida al treball en xarxes, explicita i consolida els valors i les normes que aporten cohesió social i contribueix a generar confiança i seguretat entre la població.

Alguns signes d'aquestes evidències són els següents:

- Millora de la capacitat de la població per afrontar reptes i adversitats, perquè es mobilitzen tant l'experiència personal com els recursos del territori per al desenvolupament d'objectius amb interès social.
- Millora de la responsabilitat ciutadana, pel fet de situar-la dins dels projectes d'acció sistemàtica i establir-la més enllà de les respostes més emocionals i efímeres.
- Millora del concepte de democràcia participativa de la ciutadania, superant el concepte restringit vinculat a l'exercici de drets individuals. I foment de la consideració de la gent gran com a ciutadans actius.
- Millora de la presència de valors viscuts com la justícia, la sensibilitat, la cura i tots aquells que estan relacionats amb la vida en justícia en societat, amb un reforçament del teixit social i de la capacitat d'autoorganització social.
- Millora de la cohesió social en els barris i pobles potenciant la complicitat i la suma d'esforços en treballar en xarxa i, per tant, superant la tendència a l'endogàmia (treball dels grans per als grans).
- Millora quantitativa i qualitativa del voluntariat en augmentar els serveis a la comunitat que poden fer les persones grans i les entitats i institucions que els agrupen o estan al seu servei.
- Millora de la percepció social de la gent gran, com a grup de població actiu, propositiu, crític i sensible, trencant estereotips.

L'aprenentatge servei és una metodologia educativa que no té límit d'edat, fa possible processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulats en el qual els participants (de l'edat que siguin) es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.

En aquest text hem fet una doble lectura de les aportacions que les persones grans fan a l'aprenentatge servei: com a receptores de les accions dels infants i joves que s'apropen a elles, i com a protagonistes des de les accions que les mateixes persones grans poden fer en servei a la societat.

Només resta obrir-nos, com a societat, com a ciutadans, com a persones sensibles, els uns als altres per construir un món millor. I això, segur, és millor fer-ho comptant amb tothom: grans i petits, joves i vells, homes i dones, treballadors en actiu i gent jubilada...

APRENTATGE
SERVEI
I GENT GRAN

Primera edició: febrer de 2016

© del text: Anna Ramis

© d'aquesta edició: Fundació Jaume Bofill
Provença 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
www.fbofill.cat

Edició a càrrec de Fundació Jaume Bofill

Disseny gràfic: www.teresacanal.com

ISBN: 978-84-944046-6-5

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

aps
aprenentatgeservei
CENTRE PROMOTOR

Provença 324 - 08037 Barcelona
Tel. 934 588 700
centre@aprenentatgeservei.cat
www.aprenentatgeservei.cat